MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

KÜLTÜR YATIRIMLARI VE GİRİŞİMLERİNE YÖNELİK VERGİSEL TEŞVİK UYGULAMALARININ BATI KARADENİZ BÖLGESİNDEKİ YANSIMALARI

Meltem İrteş Gülşen

ÖZET

Kültür; sosyoloji, siyaset ve tarih gibi disiplinlerle olduğu gibi ekonomi ile de yakın ilişki içerisindedir. Ülkelerin ekonomik kalkınma ve büyümelerini sağlamak için bölgesel ve sektörel yatırımları yaparken kültürel yatırım ve girişimlerin öneminin de göz ardı edilmemesi gerekir. Kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılması kadar kültür ekonomisinin de önemi günümüzde artmıştır. Bu nedenle araştırma, devletin kültür yatırım ve girişimlerini teşvik edici rolü ne olmalıdır, devlet kültür yatırım ve girişim faaliyetlerini sağlanan vergi teşviklerinin ne gibi katkısı bulunmaktadır sorularına cevap vermeyi amaçlamaktadır. Kültür yatırım ve girişimlerine sağlanan vergisel teşvikler söz konusu yatırım ve girişim miktar ve kalitesini arttırdığı ölçüde turizm sektörüne ve dolayısıyla ekonomik büyümeye de katkıda bulunacaktır. Çalışma Türkiye'deki ve özellikle Batı Karadeniz Bölgesindeki mevcut kültürel yatırımlara vergi teşvik uygulaması ele alınarak vergi teşvik politikası, Karadeniz'e komşu kıyısı olan Romanya örneklerinden hareketle karşılaştırma yöntemiyle incelenmiştir. Kültürel yatırım ve girişimleri arttırmak için vergi teşvikleri etkin bir araç olarak kullanılırsa Türkiye'de kültürel yatırımların miktarı ve kalitesinde dolayısıyla kültürel mirasın aktarılmasında fayda sağlayacaktır.

Anahtar Kelime: Kültürel Yatırım, Kültürel Girişim, Vergi Teşvikleri, Karadeniz

REFLECTIONS OF TAX INCENTIVES ON CULTURAL INVESTMENTS AND INITIATIVES IN THE WESTERN BLACK SEA REGION

ABSTRACT

Culture, sociology, politics and history as well as disciplines such as close relationship with the economy. The importance of cultural investments and initiatives should not be underestimated when making regional and sectoral

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ
investments in order to ensure economic development and growth of countries. The importance of cultural economy as well as the transfer of cultural heritage to future generations has increased today. Therefore, research aims to answer the questions of what should be the role of the state in promoting cultural investment and initiatives, and what may be the role of tax policy in presenting state cultural investment and enterprise activities. Tax incentives provided to cultural investment and enterprises will contribute to the tourism sector and hence to economic growth as the amount and quality of the investment and enterprise in question increases. The tax incentive policy was examined in comparison with the examples of countries bordering the Black Sea by considering the tax incentive application for the existing cultural investments in Turkey and especially in the Western Black Sea region. If tax policies are used as an effective tool to increase cultural investment and initiatives, they will benefit in the transfer of cultural heritage due to the quantity and quality of cultural investments in Turkey.

Keywords: Cultural Investment, Cultural Enterprise, Tax Incentives, Black Sea

Giriş

Kültür ve kültüre ilişkin tanımlar psikolojide, antropolojide, sosyolojide, coğrafyada, iktisat ve siyaset biliminde değişik şekillerde tanımlanmaktadır. Antropolog Edward Tylor' un 1871 yılında yaptığı etnografı, *"insanın toplumun bir üyesi olarak edindiği bilgi, inanç, sanat, ahlak, yasa, görenek ve başka herhangi bir yetenek ya da alışkanlığı içeren karmaşık bir bütün"* şeklinde tanımlamaktadır.[1] Psikolojide, *"insanların özdeş güdüleri olduğu düşüncesinden uzaklaşma, sosyoloji ve antropolojiyle yakınlaşma"* anlamına gelmektedir. Kültür, coğrafyada, *"belirli bir bölgedeki toplumsal ayrılıkları ve toplumsal çatışmaları görmezlikten gelen geleneksellik"* anlamındadır. İktisatta, *"tüketim üstünde daha çok durulması ve eğilimlerin basit bir rasyonel tüketici modeliyle doyurucu bir biçimde açıklanamayacağı bilinci"*, siyaset biliminde *"siyaseti simgesel bir olay olarak görme, farklı medyalarda siyasal iletişimi inceleme"* olarak tanımlanır.[2] Bozkurt Güvenç ise antropolojik açıdan, *"Kültür, toplum insanoğlu, eğitim süreci ve kültürel muhteva gibi değişkenlerin ve bunlar arasındaki karmaşık ilişkilerin bir işlevidir"* tanımını

[1] Burke Peter, *Kültür Tarihi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008, s. 41

[2] Emre Kongar, *Kültür Üzerine*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1994, s.19.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

yapmaktadır.[3] John J. Macionis ise sosyolojik açıdan kültürü "*düşünce biçimleri davranış biçimi ve maddi nesnelerle birlikte insanların yaşam biçimleridir Kültür ne düşündüğümüzü, nasıl davrandığımızı ve neye sahip olduğumuzu kapsamaktadır. Hem geçmişle olan bağımız, hem de gelecek için kılavuzumuzdur*" şeklinde tanımlamaktadır.[4]

Kültürel varlıkları, belli bir toplumun veya insanların yarattığı, özgün değere sahip bilimsel ve kültürel taşınır ve taşınmaz eserlerdir. 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda "*Kültür varlıkları; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır*" şeklinde ifade edilmektedir.[5] (Külcü, 2015: 28)

UNESCO Kültürel Miras veya Kültür Mirasını, evrensel bir bakış açısına sahip olan, *"daha önceki kuşaklar tarafından oluşturulmuş ve evrensel değerlere sahip olduğuna inanılan eserler, dil, kültür gibi yaşanmışlıklardan günümüze kalanlara verilen genel bir isimdir"* şeklinde tanımlamaktadır.

Söz konusu mirasın aktarımının önemi, gelişen teknoloji ile turizmde yaşanan radikal gelişmelerle birlikte hızla artmıştır. Kültürün artan önemi bu alanda yapılan aktarım, yatırım ve girişimlerin sayısının artmasına ve çeşitlenmesine neden olmuştur. Söz konusu gelişmeler Türkiye'nin kültüre ve kültürel yatırım ve girişimlere gereken önemi vermesi gerekliliğini ortaya çıkartmıştır. Çalışmanın temel amacı, Türkiye'de kültüre ve bu konuda yapılan yatırım ve girişimlere tanınan vergisel teşvikleri incelemek, ne kadar uygulandığını tespit etmek ve sonuçlarını Karadeniz'e komşu olan Romanya kanunları ile karşılaştırarak irdelemektir.

Çalışmamız da öncelikle genel olarak kültürel yatırımlar ve vergi teşviklerinden kısaca bahsedilmiştir. Romanya ve Türkiye kanunlarının kültürel faaliyetlere tanıdığı vergisel teşvikler incelenmiştir. Daha sonra da Batı Karadeniz Bölgesinde yer alan illerin kültürel yatırım teşviklerinden ne derece yararlandığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

1. Teşvikler

---

[3] Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür*, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2011 s. 129

[4] John J. Macionis, *Sosyoloji*, (Çev. Vildan Akan.), Nobel Yayıncılık, Ankara 2013 s. 58.

[5] Özlem Taşkın KÜLCÜ, *Kültürel Miras Kavramının Eğitim Açısından Önemi*, Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 2015, s:27-32.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kültürel faaliyetleri desteklemek için farklı finansman kaynakları bulunmaktadır. Kültürel alanda özel sektör yatırımlarının finansmanında kamu desteğini kadar özel desteklerde yer almaktadır. Bu bağlamda, özel yatırım terimi, bireyler, işletmeler veya halka açık olmayan örgütler tarafından kültüre yatırım yapmak, vermek veya harcama yapmak gibi herhangi birini içermektedir. Bu tanım, özel yatırım kavramının ötesine uzanmaktadır. Sermaye getirileri ile ilişkili yatırım yapıp yapmadıkları yanında bireyler ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar tarafından türetilmiş, sponsorluk ve bağışları da kapsamaktadır. Bu nedenle ilgili destek biçimleri doğrudan yatırım, sponsorluk, patronaj ve bağışlar şeklinde olabileceği gibi bireylerin kendi kazançları ile aldıkları bilet ve giriş ücretleri gibi üretilen geliri de kapsamaktadır.

Yatırım ve harcamalar farklı motiflerle yönlendirilir. Yatırımlar, kazanç ilkesine göre, harcamalar piyasa tarafından ölçülen tüketicinin egemenliği ilkesine göre yönlendirilir. Kültürel yatırımlar ise ekonomik olmayan değerleri ile ifade edilen sosyal sorumluluk ilkesine göre yönlendirilir. Söz konusu sosyal sorumluluğu yerine getirebilmek için bağışlar, sponsorluklar, kamu sübvansiyonları ve vergi teşvikleri gibi farklı önlemler ile kültürel faaliyetlere ve girişimlere desteği arttırmak için mekanizmalar geliştirilmiştir.

Kültür sektörü sadece kamu kurumları ve kar amacı gütmeyen kuruluşlardan oluşmamaktadır. Aynı zamanda dolaylı kamu önlemlerinden yararlanan kültürel işletmeleri de içermektedir. Bu çalışmanın ana odak noktası, finansman modellerinden hükümetler tarafından kültüre yapılan özel sektör yatırımlarını teşvik etmek için geliştirilen vergisel mekanizmalar ve bunların kültürel yatırımlara etkisidir. Genel olarak sınıflandırırsak, sanat ve kültürün finansmanını üç kaynaktan oluştuğunu görürüz; kamu finansmanı, özel fonlar ve kazanılan gelirler. Kaynaklarına göre sınıflandırırsak: kurumsal, bireysel ve kar amacı gütmeyen kurumlar şeklinde sıralayabiliriz. Bu üç kaynak aynı anda çalışır. Klamer, Mignosa ve Petrova'nın yaptığı çalışmada ise kültür için çeşitli finansal destek türlerini oluşturan söz konusu üç alanı ayırmışlardır.[6]

Ancak genel görüş, sanat ve kültür finansmanında, karma finansman ekonomisinin kullanılmasıdır. Yaygın algı kültür sektörünün sürdürülebilirliğine yönelik yeni bakış açıları bulmak için bir baskı

[6] Klamer, A., Mignosa, A. and Petrova L. (2010), The Relationship Between Public and Private Financing of Culture in the EU, Paper Presented at The 14th International Conference of ACEI the Association for Cultural Economics International, Copenhagen, June s:1

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ
yaratmaktır. Böylece diğer kaynaklar, kamu fonlarını tamamlayacak ve kullanımını teşvik edecektir. Bu nedenle, özel fonların büyüklüğü hakkında yeterli karşılaştırmalı verinin olması gerekmektedir. Ancak ülkemizde olduğu gibi Avrupa Birliğine üye ülkelerde de kültür ve kültüre verilen önemin etkinliği ve karşılaştırmalı yöntemlerin şaşırtıcı bir şekilde olmadığı görülmektedir. Mevcut veriler farklı yöntemler kullanılarak toplanmaktadır ve bu nedenle Avrupa düzeyinde karşılaştırılabilir kaliteye sahip değildir.[7] Özel yatırımlarla ilgili konularda sistematik verilerin eksikliğini telafi etmek için kültür ve özellikle AB'de özel yatırımlar için mevcut teşvikler ve yatırımlarla ilgili durumlara dair fikir edinmek için girişim yapılmıştır, farklı AB ülkelerinde anketler aracılığıyla bilgi toplamaya çalışılmaktadır.

2. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ VE GÖSTERGELERİN SEÇİMİ

AB'de somut ve somut olmayan kültürel mirasa verilen önem göz önünde bulundurularak, ülkelerin teşvik amacıyla kullanmış oldukları vergisel düzenlemelerin karşılaştırılmasının fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle çalışmamızda öncelikle genel olarak kültürel yatırımlar ve vergi teşviklerinden kısaca bahsedilmiştir. Romanya ve Türkiye kanunlarının kültürel faaliyetlere tanıdığı vergisel teşvikler incelenmiştir. Daha sonra da Batı Karadeniz Bölgesinde yer alan illerin kültürel yatırım teşviklerinden ne derece yararlandığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Böylece hem Türkiye'de hem de Batı Karadeniz Bölgesi illerinde kültür yatırım ve girişimlerine verilen önem karşılaştırılmıştır. Ülke genelinde şartları taşıyan herkese sunulan bu imkânlardan Batı Karadeniz Bölgesi ne kadar yararlanmış, ne kadar etkili olmuş tespit edilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak Türkiye'de kültür yatırım ve girişimlere kanunlarla ne ölçüde teşvik imkânı sağlandığı tespit edilmiştir.

3. Romanya'daki Teşvik Politikaları

Romanya'da yatırımlara genel olarak sağlanan devlet destekleri ve teşviklerde şu şekildedir;

- Gelir ve Kurumlar Vergisi oranı % 16'dır.
- İlk yıl için %50 amortisman düşülebilmesi imkanı vardır.
- Zarar mahsubu 5 yıldır.
- Arsa ve inşaatlarda vergi muafiyeti 5 yıldır.
- Sanayi Parklarında vergi muafiyeti vardır.
- Belirli tutarı aşan yatırımlarda finansal destek sağlanmaktadır.

[7] Avrupa Parlamentosu, Encouraging Private Investment In The Cultural Sector, 2010, IP/B/CULT/FWC/2010-001/Lot4/C01/SC01

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

- Katma Değer Vergisi (KDV) açısından bakıldığında, Romanya'da Gelir ve Kurumlar Vergisinde sabit bir oran yani % 16 uygulanmasına karşın KDV'de oran %19 gibi yüksek bir rakamdır. Ancak gıda ve ürünleri, alkolsüz içeceklerdeki KDV oranı %9'dur. Kitap, dergi, müzelere, tarihi eserlere, hayvanat bahçelerine giriş ücreti, sinema ve kültürel faaliyetlerdeki KDV oran %5'dir.

Vergi otoritelerine, işletmelerin KDV'nin düşülmesi talebini, yalnızca yasalar tarafından öngörülen kanıtlama araçları uygulamaya konduktan sonra, her şüphenin ötesinde, söz konusu işletmenin söz konusu işlemin, işlem zincirinin başında veya sonunda ortaya çıkan bir KDV yolsuzluğunu teşkil ettiğini bildiğini veya bilmesi gerektiğini ispatlaması durumunda reddetmelerine hak tanınmaktadır.

İşçinin sosyal güvenlik katkısına (CAS) ödeyeceği oran %25 değerindedir (daha önce %10,5 değerindeydi); işverenin ödeyeceği oran ise, normal, farklı ve özel çalışma şartlarına göre %0, %4, %8 değerindedir. Sağlık katkısı (CASS) oranı %10 değerinde olup, işçi (çalışan) statüsünde olan veya sağlık katkısını ödeme zorunluluğunda bulunan gerçek kişiler tarafından ödenecektir. İşverenler, işçilere ödedikleri maaşlara ait gelirler için, %2.25 değerinde olan iş için sigorta katkısını (CAM) ödeyeceklerdir.

İşsizlik yardımı verildiği gibi, işsiz olan ortaokul, lise, üniversite mezunları ve 45 yaş üzerindekileri en az 3 yıl çalıştırılmaları şartıyla farklı tutarlarda verilen aylık ücretin ilk yılı devletçe ödenmektedir. Ayrıca bu koşulları sağlayan personelin en fazla %20'si için eğitim masraflarının %50'sini devlet karşılanmaktadır.

Belirlenen miktarda yatırım yapılması, en az 300 yeni iş imkânı sağlanması ve de faaliyetin Romanya'da yürütülmesi şartıyla devlet yardımları verilmektedir.[8]

4. Mevzuatımızdaki Kültürel Yatırım ve Girişimlere Yönelik Vergisel Teşvikler

Kültür ve sanat faaliyetlerinin teşvikine ilişkin, hem 5225 Sayılı Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu'nda, hem de vergi kanunlarında, çok sayıda düzenleme bulunmaktadır.

[8] T.C. Ticaret Bakanlığı, https://www.ticaret.gov.tr/portal/content/conn/UCM/.../Romanya/.../Teşvikler.doc?lve

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

4.1.Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu'nda Yer Alan Teşvikler

5225 sayılı Kanun kapsamında sağlanan teşviklerden sigorta primi işveren paylarında indirim, su bedeli indirimi ve enerji desteği gibi destek ve teşviklerin 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 90. maddesinin 6. fıkrası kapsamında sağlanan Devlet yardımı, teşvik ve destekler olarak kabul edileceği belirtilmiştir.

4.1.1.Teşvikin Amacı

14.07.2004 Tarihinde kabul edilen 5225 Sayılı Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunun amacı; *"Bireyin ve toplumun kültürel gereksinimlerinin karşılanmasını; kültür varlıkları ile somut olmayan kültürel mirasın korunmasını ve sürdürülebilir kültürün birer öğesi haline getirilmesini; kültürel iletişim ve etkileşim ortamının etkinleştirilmesini; sanatsal ve kültürel değerlerin üretilmesi, toplumun bu değerlere ulaşım olanaklarının yaratılması ve geliştirilmesini; ülkemizin kültür varlıklarının yaşatılması ve ülke ekonomisine katkı yaratan bir unsur olarak değerlendirilmesi, kullanılması kültür merkezlerinin yapımı ve işletilmesine yönelik kültür yatırımı ve kültür girişimlerinin"* teşvik edilmesidir.[9]

4.1.2.Teşvik Konuları

Yerli veya yabancı tüzel kişilerin; "*kültür merkezlerinin yapımı, onarımı ve işletilmesi, kültürel ve sanatsal alanlara yönelik özel araştırma, eğitim veya uygulama merkezlerinin yapımı, onarımı veya işletilmesi, 2863 sayılı Kanun kapsamındaki taşınmaz kültür varlıklarının kullanılması ve kültür varlıkları ile somut olmayan kültürel mirasın araştırılması, derlenmesi, belgelendirilmesi, arşivlenmesi, yayınlanması, eğitimi, öğretimi ve tanıtılması faaliyetlerinde"* bulunması durumunda teşvikten yararlanabilmektedir.[10]

Yukarıda belirtilen konularda teşviklerden yararlanabilmek için; işverenlerin müracaat tarih itibarıyla muaccel olan hiçbir sigorta primi borcu, idari para cezası ve buna bağlı cezalardan doğan borcunun olmaması veya olması durumunda, bunların tecil, taksit ya da yapılandırma yapıldığının Sosyal Güvenlik Kurumundan alınacak yazı ile kanıtlanması gerekmektedir.

---

[9] 5225 Sayılı Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu, http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,132334/5225-sayili-kultur-yatirimlarini-ve-girisimlerini-tesvi-.html

[10] 5225 Sayılı Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu Genel Tebliği Seri No:1, (2009)

4.1.3.Teşvik Unsurları

Bu kanun kapsamındaki kültür yatırım ve girişimleri için uygulanacak teşvik unsurları aşağıdaki gibidir:

A. Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu'nda Yer Alan Teşvikler

5225 Sayılı Kanun'a dayanak " teşviklerden sigorta primi işveren paylarında indirim, su bedeli indirimi ve enerji desteği gibi destek ve teşviklerin, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 90. maddesinin 6. fıkrası[11] kapsamında sağlanan devlet yardımı, teşvik ve destekler olarak kabul edileceği" belirtilmiştir.

5225 Sayılı Kanun kapsamında sağlanan teşvik unsurları aşağıdaki gibidir:

- Taşınmaz Mal Tahsisi;
- Gelir Vergisi Stopajı İndirimi
- Sigorta Primi İşveren Hissesi İndirim
- Su Bedeli İndirimi ve Enerji Desteği
- Yabancı Uzman Personel ve Sanatçı Çalıştırabilme
- Hafta Sonu ve Resmi Tatillerde Faaliyette Bulunabilme

B. Diğer Vergilerde Yer Alan Teşvikler

- İlave Sigorta İndirimi
- Vergi İndirimi (5228 Sayılı Kanun)
- Telif Kazançları İstisnası
- İndirimli KDV Uygulaması
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Kapsamındaki İşlemlerde KDV İstisnası
- Belediye Gelirleri Kanunu'ndaki İndirimler
- Damga Vergisi İstisnası
- Harç İstisnası

[11] 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu

5. Batı Karadeniz Bölgesinde Yararlanılan Kültürel Yatırım ve Girişimlere Yönelik Vergisel Teşviklerin Değerlendirilmesi

Günümüzde sürdürülebilir bölgesel kalkınmanın sağlanması ve bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının ise azaltılmasının önemi artmaktadır. Bölgelerin birbirinden farklı ekonomik ve sosyal yapıya sahip olmaları nedeniyle kalkınmanın bölgesel düzeyde ve o bölgenin özellik ve sorunlarına uygun planlamalar yapılarak hedeflerin belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu nedenle kalkınma planları bölgelere göre hazırlanmaktadır. Bu çerçevede Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan Zonguldak, Karabük ve Bartın illeri TR81 bölgesini oluşturmaktadır. Bu illerin genel durumuna baktığımızda; her üç ilinde kalkınmada birinci derecede öncelikli iller arasında olduğu görülmektedir. Yatırım teşvik bölgeleri açısından da Zonguldak ve Karabük 3. Bölgede yer alırken Bartın 4. Bölgede yer almaktadır.

Zonguldak ilinin doğa turizmine uygun bir yapısı bulunmaktadır. Küre Dağları Milli Parkı ve Yenice Ormanları bu değerlere örnektir. Bölge, doğa turizminin yanı sıra kültür-tarih-kongre ve kıyı turizmi için de elverişlidir. Ayrıca UNESCO tarafından "Dünya Miras Kenti" unvanı verilen Safranbolu turizm açısından önemli bir düzeydedir.

TR81 bölgesindeki illere 5225 S.K. ile sağlanan teşviklerden ne derece yararlandığına baktığımızda ise; öncelikler 6 puanlık sigorta prim indiriminden iller arasında sadece Bartın yararlanabilecektir. Diğer Batı Karadeniz illeri olan Karabük ve Zonguldak bu indirim teşvikinden yararlanamamaktadır.

5225 Sayılı Kanun Kapsamında Tahsisi Yapılan Taşınmazlar iller arasında Ankara, Diyarbakır, İstanbul, Rize ve Sinop yer almaktadır. TR81 bölgesinde bu kanun kapsamında tahsisli taşınmaz bulunmamaktadır.

Belgeli Tesislere Sağlanan Enerji Desteği Miktarları ile ilgili olarak 2009 yılından bu yana 17 tesis bu teşvikten yararlanmaktadır ve büyük çoğunluğu İstanbul'daki tesislerdir. 2016 yılı itibariyle yararlanan tesis sayısı 7'dir. Alınan teşvik miktarının yıllar içinde azalmış ve 2016 yılı teşvikin en az alındığı yıl olmuştur. Kültür ve sanat alanında faaliyet gösteren yatırımcı ve girişimcilerin teşviki kapsamında 2009-2017 yılları arasında 19 tesise toplam 999 bin TL enerji desteği geri ödemesi yapılmıştır.[12] [13]

[12] Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstatistikleri, 2018, s:29

[13] http://www.kulturvarliklari.gov/Resim/208438,belgeli-tesislere-saglanan-enerji-destegimiktarijpg.png?0

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

2016 yılı istatistiklerine göre yabancılara verilen çalışma izin sayısı, 2016 Zonguldak'ta sürekli çalışan sayısı 204 kişi, Bartın da 346 ve Karabük'te 26 kişidir.[14] Kütüphaneler, arşivler, müzeler ve diğer kültürel faaliyetler de sürekli çalışmasına izin verilen kişi sayısı 2'dir ve hangi ilde olduğu bilinmemektedir. Sinema filmi, video ve televizyon programları yapımcılığı, ses kaydı ve müzik yayımlama faaliyetlerinde de 94 kişi çalışmaktadır. Yaratıcı sanatlar, gösteri sanatları ve eğlence faaliyetlerinde de 2690 kişidir. 2017 yılı Aralık Ayı Merkezi Yönetim Bütçe Harcamalarına baktığımızda; Ankara 3.039.912 TL, İstanbul'un 1.237.737 TL, Zonguldak'ın 99.579 TL, Bartın'ın 53.139 TL ve Karabük'ün 69.092 TL' dir.[15]

Çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarının kültür merkezi ve kültür evi niteliğindeki projelerine destek kapsamında; 2017 yılı Eylül ayı itibariyle 17 kamu kurumuna 9 milyon TL yatırım desteği sağlanmış olup, yılsonuna kadar toplam 15,5 milyon TL destek sağlanması hedeflenmiştir. 2017 yılında Bakanlık bütçesinden 50 milyon TL ayrılan "Ankara AKM Alanı Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Konser Salonu ve Koro Çalışma Binaları" İnşaatının 2019 yılında tamamlanması planlanmaktadır.[16]

Tepav tarafından hazırlanan raporda girişimcilerin büyümelerinin önündeki en büyük engelin vergi oranı olduğunu belirtilmektedir. İşgücü maliyetleri toplam maliyet içerisindeki payının yüksek olmasına rağmen yatırım konusunda vergi oranlarını birinci derece de sorumlu tuttukları görülmektedir. Yine aynı raporda firmaların teşviki konusunda verilen teşviklerin yetersiz ve ihtiyaca cevap vermediği belirtilmektedir.[17]

Diğer taraftan; Batı Karadeniz Bölgesi sahip olduğu kültürel yapı bakımından Türkiye ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. Bölgede kurulan Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Bartın Üniversitesi ve Karabük Üniversitesi bölgeye genç ve eğitimli nüfusun gelmesine sağlamıştır. Bu durum bölgede festivallerin, sinema ve kütüphane sayısında artış olmak üzere farklı alanlarda katkıda bulunmuştur.

Tablo 1 Kültürel İstatistikler

[14] Çalışma Hayatı İstatistikleri; 135

[15] Gelir İdaresi Başkanlığı, İstatistikler, http://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/mevzuatek/488_II_sayili_tablo.pdf

[16] Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstatistikleri, 2018

[17] Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Zonguldak İli Yatırım Ortamı Değerlendirilmesi, 1-100 ,http://www.tepav.org.tr/upload/files/haber/1424246289-3.Zonguldak_Yatirim_Ortami_Degerlendirmesi.pdf, Erişim Tarihi: 14.09.2018

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

	ZONGULDAK	KARABÜK	BARTIN	TR81
Kütüphane Sayısı	6	8	4	18
Müze Sayısı	1	-	1	2
Sinema Salonu Sayısı	17	6	3	26
Sinema Koltuk Sayısı	2511	797	431	3739
Sinema Gösteri Sayısı	339	140	150	629
Tiyatro Salonu Sayısı	3	4	2	9
Tiyatro Koltuk Sayısı	736	1683	247	2666
Tiyatro Gösteri Sayısı	209	18	26	253

Kaynak: TÜİK, Kültür İstatistikleri, 2016

Tablo 1 incelendiğinde, TR81 bölgesindeki illerin Türkiye genelindeki kütüphane, müze, sinema ve tiyatro sayılarının ancak % 1'lik kısmını oluşturduğu görülmektedir. UNESCO tarafından "Dünya Miras Kenti"[18] unvanı verilen Safranbolu'nun bulunduğu bir bölgenin kültür harcamalarından bu kadar az yararlanması dikkat çekicidir. Özellikle müze ve tiyatro sayılarındaki düşüklüğün kültüre verilen önem kadar ülkedeki nüfusun ve gelir dağılımındaki dengesizliklerinde payı büyüktür.

Tablo 2 2018 Nisan Ayı Teşvik Verileri

Kanun No	İşyeri Sayısı	Sigortalı Sayısı			Kamu Payı
		Kadın	Erkek	Toplam	(TL)
5510 (81. md/ı) 5 Puan İndirimi	1.077.804	2.353.055	5.890.664	8.243.719	**1.470.060.427**
5510 (81'inci Madde/i) Yurtdışına Götürülen Sigortalılara 5 puan	330	439	22.135	22.574	**6.041.653**
5510 (81'inci Madde/2) Bölgesel İstihdam	241.123	292.624	1.150.102	1.442.726	**155.513.114**

[18] http://www.unesco.org.tr/?page=15:62:1:turkce (23. 04. 2014)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

5510 (Ek 2'nci Madde) Bölgesel Yatırım	2.641	61.318	115.389	176.707	**65.176.677**
4447 (50'nci Madde) İşsizlik Ödeneği Alanların İstihdamı	31	158	658	816	**346.582**
4447 (Geçici 10'uncu Mad.) Kadın, Genç ve Mesleki Yeterlilik	149.690	225.811	170.141	395.952	**141.779.008**
4447 (Geçici 15'inci Madde) İşbaşı Eğitim Teşviki	4.832	7.630	8.650	16.280	**4.782.669**
4857 (30'uncu Madde) Engelli İstihdamı	34.617	18.664	72.615	91.279	**26.005.877**
5225 (5'inci Madde) Kültür ve Turizm Yatırımları	11	140	220	360	**80.757**
5746 (3'üncü Madde /3) AR-GE Yatırımı	3.807	19.166	55.395	74.561	**35.388.751**
5510 (81'inci Madde/j) 5 Puanlık Prim Teşviki (4/1-b)	-	202.040	746.789	948.829	**94.319.195**

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İstatistikleri, (https://www.csgb.gov.tr/home/contents/istatistikler/tesvikverileri)

Tablo 2'de ise Türkiye'de teşvikten yararlanan işyeri sayısı, sigortalı işçi sayısı ve kamunun payı yani yaptığı teşvik miktarları gözükmektedir. Tablonun incelenmesinden de görüleceği üzere en fazla yararlanılan teşvik 5510 S.K.' un 81. Maddesine göre yararlanılan 5 puanlık sigorta prim indirimidir. Bu 5 puanlık indirimden kalkınmada öncelikli yöreler arasında yer almalarından dolayı TR81 bölgesindeki üç il de yararlanmaktadır. İkinci sırada da bölgesel istihdam gelmektedir. Bu da göstermektedir ki; ülkemizde istihdamın arttırılması için devlet teşvikler aracılığı ile girişimcilere destek olmaktadır. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi Tepav'ın yapmış olduğu araştırmada girişimciler en büyük maliyetleri işçi ücretlerinin oluşturduğunu söylemişlerdir. Bu durumda devletin bu şikâyetleri göz önünde bulundurarak gerekli desteği sağladığı görülmektedir. Tablodaki en dikkat çekici konu ise; çalışma konumuz olan kültür yatırım ve girişimlerine sağlanan teşviklerdir. Sağlanmakta olan 11 kalem teşvikten en az yararlanılan kültürel teşviklerdir. Kanunlarla tanınan bu kadar teşvike rağmen teşvikten yararlanan iş yeri sayısı sadece 11'dir. 5 puanlık indirimden yararlanan 1.077.804 işyeri olduğu düşünüldüğünde 11 çok düşük bir rakamdır.

6. Değerlendirme ve Sonuç

Belli bir toplumun veya insanların yarattığı, kendine özgü değere sahip bilimsel ve kültürel taşınır ve taşınmaz eserler ülkelerin geçmişlerinden teslim alıp geleceklerine taşımaları gereken emanetlerdir. Bu emanetlerin bulunması, onarılması ve korunması için gereken yatırım ve girişimlerin devlet ve özel kesim tarafından yapılması gerekmektedir. Devlet bütçesinden ayrılan kaynaklarla kültürel yatırımlar yaparak hem kültürel değerlerini korumakta hem de ekonomiye katkı sağlanmaktadır. Diğer taraftan özel kesimin kültür yatırım ve girişimleri için desteklenmesi gerekmektedir. Bu konuda en çok başvurulan yöntem vergi teşvikleridir ve ülkemizde de bu konuda bazı eksiklere rağmen birçok düzenleme bulunmaktadır. UNESCO'nun dünya mirasına ilişkin çalışmalarında, bu değerlerin tespit edilmesi ve korunması için gerekli önlemlerin alınması istenmektedir. Avrupa Birliğinde bu yönde çalışmalar yapılmakla birlikte üye ülkeler bazında yapılan bir çalışmada, ülkelerin çok büyük bir bölümünün kültürel verileri yeterli düzeyde toplamadıkları, toplananlarında her ülkede farlı yöntemlerle toplanması nedeniyle karşılaştırma yapmanın çok da verimli olmadığı tespit edilmiştir. Türkiye'de de sistematik olarak toplanan veriler ağırlıklı olarak kütüphane, kitap, müze, tiyatro, hane halkı kültür harcamaları ile sınırlıdır. Bu verilerin de yeterli düzeyde ve istenilen niteliklere sahip olmadığı açıktır. Bu nedenle öncelikle kültürel mirasımıza ait verilerin çok iyi bir şekilde toplanarak değerlendirilmelerde kullanılabilecek hale getirilmeleri gerekmektedir. Romanya'da da durum çok da farklı değildir. Literatür ve istatistik eksikliği bulunmaktadır. Kültüre tanınan teşvikler KDV indirimi ile sınırlıdır. Diğer teşvik uygulamalarından izin verilen konularda ve şartları taşıyan herkesin yararlanabileceği teşviklerdir.

Türkiye'de kültürel yatırım ve girişimlere sağlanan teşviklerin ne derece faydalı olduğunu görebilmek için her bir madde için ayrı tablolara bakmak gerekmektedir. Hatta genel olarak bakıldığında sağlanan bir teşvikten kimlerin yararlandığı ve ne miktarda yararlandığını bilmek için tek tek sorgulama yapılmalıdır. Bu zaman ve para kaybıdır. Batı Karadeniz Bölgesindeki illere baktığımız da ise söz konusu illerin kültürel yatırım ve teşviklerden yeteri derecede yararlanmadığı görülmektedir. Özellikle Dünya Miras Kenti olarak kabul edilen Safranbolu dışında bu bölgede kültüre gereken önemin verilmediği görülmektedir.

Kaynakça

Avrupa Parlamentosu, *Encouraging Private Investment In The Cultural Sector*, 2010, IP/B/CULT/FWC/2010-001/Lot4/C01/SC01

Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür*, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2011 s. 129

Burke Peter, *Kültür Tarihi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008, s. 41

Çalışma Hayatı İstatistikleri. Ankara, **28 Aralık 2017, s:**135

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İstatistikleri, https://www.csgb.gov.tr/home/contents/istatistikler/tesvikverileri, (Erişim: 27.9.2018)

Emre Kongar, *Kültür Üzerine*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1994, s.19.

Gelir İdaresi Başkanlığı, İstatistikler, http://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/mevzuatek/488_II_sayili_tablo.pdf, (Erişim: 26.9.2018)

John J. Macionis, *Sosyoloji*, (Çev. Vildan Akan.), Nobel Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 58.

Klamer, A., Mignosa, A. and Petrova L. (2010), *The Relationship Between Public and Private Financing of Culture in the EU*, Paper Presented at The 14th International Conference of ACEI the Association for Cultural Economics International, Copenhagen, June 2010.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, *İstatistikler, 2018*

5225 Sayılı Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu, http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,132334/5225-sayili-kultur-yatirimlarini-ve-girisimlerini-tesvi-.html, (Erişim: 26.9.2018)

5225 Sayılı Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu Genel Tebliği Seri No:1, (2009)

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, *Zonguldak İli Yatırım Ortamı Değerlendirilmesi*, 1-100, http://www.tepav.org.tr/upload/files/haber/1424246289-3.Zonguldak_Yatirim_Ortami_Degerlendirmesi.pdf, (Erişim: 26.9.2018)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Türkiye İstatistik Kurumu, http://www.tuik.gov.tr/Start.do;jsessionid=ys1DbzHdsB3w1YJmQxTw1B4Y0TGyTT9LxnG65x2pcRcd2y9PMZC9!-114975765, (Erişim: 26.9.2018)

Özlem Taşkın KÜLCÜ, *Kültürel Miras Kavramının Eğitim Açısından Önemi*, Akademia Disiplinler arası Bilimsel Araştırmalar Dergisi 1, 2015, 27-32.

http://www.unesco.org.tr/?page=15:62:1:turkce, (Erişim: 26.9.2018)

https://www.ticaret.gov.tr/portal/content/conn/UCM/.../Romanya/.../Teşvikler.doc?lve,(Erişim: 26.9.2018)
http://www.kulturvarliklari.gov/Resim/208438,belgeli-tesislere-saglanan-enerji- destegimiktarijpg.png?0, (Erişim: 26.9.2018)

http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14726/2863-sayili-kultur-ve-tabiat-varliklarini-koruma-kanunu- .html, (Erişim: 26.9.2018)

REFLECTIONS OF TAX INCENTIVES ON CULTURAL INVESTMENTS AND INITIATIVES IN THE WESTERN BLACK SEA REGION

ABSTRACT

Culture is in close relationship with economics as well as with disciplines such as sociology, politics and history. The importance of cultural investments and initiatives should not be underestimated when making regional and sectoral investments in order to ensure economic development and growth of countries. The importance of cultural economy as well as the transfer of cultural heritage to future generations has increased today. Therefore, the research aims to answer the questions of what should be the role of the state in promoting cultural investment and initiatives, and what may be the role of tax policy in presenting state cultural investment and initiative activities. Tax incentives provided to cultural investment and enterprises will contribute to the tourism sector and hence to economic growth as the amount and quality of the investment and enterprise in question increases. The tax incentive policy was examined in comparison with the examples of countries bordering the Black Sea by considering the tax incentive application for the existing cultural investments in Turkey and especially in the Western Black Sea region. In our study, it is observed that tax incentives are mainly provided for employment in

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

investments and enterprises in Romania. There is no detailed incentive law for cultural investment and initiatives. In addition to the Law No. 5225, in order to encourage cultural investment and enterprises in Turkey, there are 11 separate incentive provisions in total with the articles included in other tax laws. It has been observed that the provinces in the western Black Sea region benefit very little from incentives for cultural investment and initiatives. Tax incentives granted to cultural investments and initiatives across the country have been the least amount of incentives compared to other incentives. Furthermore, the analyses found that sufficient data were not found in both Romania and Turkey. It is thought that the use of tax incentives as an effective tool to increase cultural investment and initiatives will help in the transfer of cultural heritage in Turkey in terms of the quantity and quality of cultural investments.

Keywords: Cultural Investment, Cultural Initiative, Tax Incentives, Black Sea.

FACULTY OF POLITICAL SCIENCE MARMARA ÜNİVERSİTESİ